

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ГНУЧКИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Корсіков Дмитро Олексійович ¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.06.2025	Освіта	377.091.313

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16847871>

Анотація. Метою статті є вивчення та аналіз теоретичних і методичних засад розвитку гнучких навичок (soft skills) у здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) в процесі вивчення економічних дисциплін. Актуальність дослідження зумовлена зростаючим попитом роботодавців на гнучкі навички в умовах швидких технологічних змін, глобалізації та складності бізнес-процесів.

Для досягнення поставленої мети застосовано теоретичні методи: аналіз наукової та навчально-методичної літератури, нормативно-правових документів, а також узагальнення та систематизація існуючих педагогічних моделей (експериментальне, проектне, колаборативне, проблемно-орієнтоване навчання) та методів інтеграції soft skills (кейс-стаді, групові проекти, дебати, рольові ігри, активні методи навчання, застосування цифрових технологій).

Результати. Визначено, що гнучкі навички є критично важливими для кваліфікованих робітників в економічній сфері, особливо такі як комунікація, робота в команді, розв'язання проблем, критичне мислення, адаптивність та управління часом. Обґрунтовано, що інтеграція soft skills в економічні дисципліни має бути органічною частиною освітнього процесу та потребує переосмислення педагогічних підходів та дизайну навчальних програм. Запропоновано конкретні методи та інструменти інтеграції, а також підкреслено необхідність комплексного підходу до оцінювання soft skills, що поєднує формувальні та підсумкові методи (спостереження, взаємооцінювання, самооцінювання, портфоліо, презентації проектів). Виявлено значні можливості використання сучасних освітніх технологій (онлайн-платформи, симуляції, гейміфікація) для підвищення ефективності розвитку цих навичок.

Розвиток гнучких навичок є визначальним чинником успіху майбутніх кваліфікованих робітників в економіці. Запропоновані теоретичні та методичні засади можуть слугувати ефективним інструментом для викладачів ЗП(ПТ)О у підготовці конкурентоздатних випускників.

Ключові слова: гнучкі навички, професійно-технічна освіта, кваліфіковані робітники, педагогічні моделі, інтеграція, оцінювання гнучких навичок, економічні дисципліни.

¹ аспірант Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, 61000, м. Харків, провулок Руставелі, 7, Україна, korsikovd@gmail.com
ORCID <https://orcid.org/0009-0003-0107-7384>

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF DEVELOPING FLEXIBLE SKILLS OF FUTURE QUALIFIED WORKERS IN THE PROCESS OF STUDYING ECONOMIC DISCIPLINES

Abstract. The purpose of this article is to study and analyze the theoretical and methodological foundations for developing soft skills among students of vocational (vocational-technical) education during their study of economic disciplines. The relevance of this research is driven by the growing demand from employers for soft skills in the context of rapid technological changes, globalization, and the increasing complexity of business processes. Keywords: health-improving physical culture, sports, physical development, physical qualities, student youth, individualization, personalization, modern technologies.

To achieve the set goal, theoretical methods were applied: analysis of scientific and educational-methodological literature, normative legal documents, as well as generalization and systematization of existing pedagogical models (experimental learning, project-based learning, collaborative learning, problem-based learning) and methods of soft skills integration (case studies, group projects, debates, role-playing games, active learning methods, application of digital technologies).

The results show that soft skills are critically important for skilled workers in the economic sector, especially communication, teamwork, problem-solving, critical thinking, adaptability, and time management. It was substantiated that integrating soft skills into economic disciplines must be an organic part of the educational process, requiring a re-evaluation of pedagogical approaches and curriculum design. Specific methods and tools for integration were proposed. The study also emphasized the need for a comprehensive approach to assessing soft skills, combining formative and summative methods such as observation, peer assessment, self-assessment, portfolios, and project presentations. Significant opportunities were identified for using modern educational technologies (online platforms, simulations, gamification) to enhance the effectiveness of these skill developments.

Conclusion. The development of soft skills is a crucial factor for the success of future skilled workers in the economy. The proposed theoretical and methodological foundations can serve as an effective tool for vocational (vocational-technical) education instructors in preparing competitive graduates.

Keywords: soft skills, vocational education, skilled workers, pedagogical models, integration, soft skills assessment, economic disciplines.

Вступ

Актуальність дослідження. Сучасна економіка характеризується швидкими технологічними змінами, глобалізацією та зростаючою складністю бізнес-процесів. У цьому контексті роботодавці все більше цінують не лише технічні знання та вміння (так звані «тверді» навички), але й гнучкі навички, які дозволяють працівникам ефективно адаптуватися до змін, співпрацювати з колегами та розв'язувати нестандартні завдання [13]. Особливо це стосується кваліфікованих робітників, які безпосередньо залучені у виробничі та операційні процеси в економічній сфері.

Професійно-технічна освіта відіграє ключову роль у підготовці таких фахівців. Однак існує потенційна невідповідність між традиційним фокусом навчальних програм на передачі теоретичних знань та необхідністю розвитку гнучких навичок для успішної кар'єри випускників. Усвідомлюючи цю проблему, викладачі професійно-технічних закладів освіти прагнуть знайти ефективні шляхи інтеграції розвитку гнучких навичок у навчальний процес.

Гнучкі навички визначаються як сукупність особистих якостей, соціальних здібностей, комунікативних вмінь та когнітивних процесів, які дозволяють людині

ефективно взаємодіяти з іншими, адаптуватися до змін та досягати успіху в різних сферах діяльності. На відміну від «твердих» навичок, які є специфічними технічними знаннями та вміннями, гнучкі навички є більш універсальними та застосовними в широкому спектрі професійних контекстів.

В економічній сфері, де кваліфіковані робітники виконують різноманітні функції, від бухгалтерського обліку та фінансового аналізу до маркетингу та логістики, тому гнучкі навички є надзвичайно важливими [14].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У збірнику «Soft skills – навички XXI століття. Що найбільш за все цінують роботодавці» проводиться глибоке вивчення та обговорення важливості універсальних навичок (soft skills) у контексті сучасної професійної освіти та подальшої адаптації випускників на ринку праці. Основна увага звертається на значущість гнучких навичок, їх інтеграції в освітній процес, різноманітності ключових гнучких навичок, ролі інновацій [21].

У збірнику тез конференції «Розвиток гнучких умінь (soft skills) у процесі освітньої діяльності : теорія і практик» студенти та викладачі представили різні аспекти формування, розвитку та оцінювання гнучких навичок у здобувачів освіти різного віку – від молодших школярів до студентів закладів вищої освіти та майбутніх фахівців. Основна думка, що звучить наскрізно – сучасні технології – цифрові, штучний інтелект, дистанційні – є потужним інструментом для розвитку гнучких навичок, сприяючи адаптивності, командній роботі, самостійному навчанню та самоорганізації. Автори визначають ігрову діяльність, музичне мистецтво, вокальну діяльність та інші креативні підходи (наприклад, економічні ігри) ефективними методами для формування наскрізних умінь та гнучких навичок у здобувачів освіти [6].

У науковій статті В. Піддячого проводить аналіз зростаючої значущості гнучких навичок на сучасний ринок праці. Автор відмічає, що роботодавці, обираючи працівників, звертають увагу на рівень не тільки розвитку їхніх професійних компетентностей, але і здатності самонавчатися, домовлятися, проводити переговори, презентувати себе тощо, а також зазначає, що впродовж навчання в закладах освіти доцільно включати до навчальних програм вивчення і розвиток гнучких навичок [5].

Науковий доробок Ю. Ткачук присвячено вивченню чинників впливу на розвиток soft skills у майбутніх соціальних працівників. Авторка виділяє такі чинники впливу як об'єктивний та суб'єктивний характер зовнішнього та внутрішнього середовища, в якому перебуває студент під час навчальної та позанавчальної діяльності в закладі освіти, що дають поштовх для оволодіння ним певними софт скіллів задля досягнення продуктивного результату в соціальній діяльності [9].

Професор Л. Сергеева у статті «Інноваційні методики формування м'яких навичок майбутніх кваліфікованих фахівців» акцентує свою увагу на новітній парадигмі сучасного світу, де головною цінністю є людський капітал. Саме тому, на думку Л. Сергеевої, було проведено експериментальне дослідження по впровадженню soft skills у ЗП(ПТ)О. Результатами експерименту стала розроблена педагогічна технологія формування soft skills, створено навчально-методичні матеріали для педагогів, проведено діагностику готовності педагогів до впровадження цих технологій [7].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проведений аналіз наукових публікацій дав можливість виділи невирішені раніше частини загальної проблеми, зокрема, хоча існують розробки педагогічної технології формування м'яких навичок, бракує детального опису конкретних методик, стратегій та прикладів, які дозволяють ефективно інтегрувати розвиток гнучких навичок саме в процес вивчення економічних дисциплін у ЗП(ПТ)О.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є вивчення та аналіз теоретичних та методичних засад розвитку гнучких навичок у ЗП(ПТ)О у процесі вивчення економічних дисциплін.

Завданнями дослідження став огляд існуючих моделей розвитку гнучких навичок у ЗП(ПТ)О; аналіз методів та інструментів, що використовуються для інтеграції розвитку гнучких навичок у освітній процес; розгляд методів оцінювання рівня розвитку гнучких навичок у здобувачів освіти під час вивчення економічних дисциплін; дослідження можливостей використання сучасних освітніх технологій та інтерактивних методів навчання для розвитку гнучких навичок на заняттях з економіки.

Результати

Хоча існують загальні класифікації гнучких навичок, їхня конкретна значущість та пріоритетність можуть відрізнятися для студентів, які навчаються в закладах професійно-технічної освіти за економічними спеціальностями, порівняно зі студентами університетських програм [16]. Професійно-технічна освіта часто готує до більш практичних, прикладних ролей в економіці. Тому такі навички, як робота в команді, комунікація з клієнтами чи колегами та розв'язання проблем у реальних робочих ситуаціях, можуть бути більш актуальними, ніж, наприклад, навички глибокого теоретичного аналізу, які часто акцентуються в університетському середовищі. Таким чином, класифікація та пріоритезація гнучких навичок повинні бути адаптовані до конкретних потреб та вимог ринку праці для випускників професійно-технічних закладів освіти в галузі економіки, щоб забезпечити їхню готовність до майбутньої кар'єри.

Існує кілька підходів до класифікації гнучких навичок. У результаті огляду наукових джерелу розрізі нашого дослідження пропонується наступна класифікація (табл. 1): комунікативні навички (усна та письмова комунікація, активне слухання, презентаційні навички, ведення переговорів), міжособистісні навички (робота в команді, співпраця, емпатія, розв'язання конфліктів, лідерство), когнітивні навички (критичне мислення, розв'язання проблем, прийняття рішень, креативність, аналітичні навички), особисті навички (адаптивність, стійкість, управління часом, організованість, трудова етика, самосвідомість) [13].

Таблиця 1

Гнучкі навички, важливі для випускника професійного (професійно-технічного) закладу освіти

Гнучка навичка	Визначення в контексті економіки	Важливість для різних професійних ролей
Комунікація	Здатність чітко та ефективно передавати та отримувати інформацію від колег, клієнтів, керівництва. Вміння вести ділове листування, проводити презентації, брати участь у дискусіях.	Бухгалтер, менеджер з продажу, логіст, оператор call-центру, адміністратор.
Робота в команді	Здатність ефективно співпрацювати з іншими	Професії, що передбачають роботу в

	для досягнення спільних цілей. Вміння розподіляти завдання, підтримувати колег, конструктивно розв'язувати конфлікти.	команді, у відділах, проектних групах.
Розв'язання проблем	Здатність ідентифікувати проблеми, аналізувати їх причини, розробляти та впроваджувати ефективні рішення в економічних ситуаціях.	Фінансовий аналітик, економіст, менеджер з закупівель, керівник виробництва.
Критичне мислення	Здатність аналізувати інформацію, оцінювати аргументи, робити обґрунтовані висновки та приймати зважені рішення в економічних контекстах.	Економіст, аудитор, бізнес-аналітик, маркетолог.
Адаптивність	Здатність швидко пристосовуватися до змін в економічному середовищі, нових технологій, змін у законодавстві та вимогах ринку праці.	Більшість професій професійних (професійно-технічних) закладів освіти.
Управління часом	Здатність ефективно планувати та організовувати свій робочий час, встановлювати пріоритети та виконувати завдання вчасно.	Бухгалтер, менеджер проекту, секретар, усі професії з чіткими термінами виконання завдань.

Існують різні педагогічні моделі, спрямовані на розвиток гнучких навичок в освітньому процесі. Серед них можна виділити:

1. Експериментальне навчання, що представляє собою навчання через практичний досвід, активну участь у діяльності та рефлексію над отриманим досвідом [8].
2. Проектне навчання, що передбачає організацію освітнього процесу навколо виконання здобувачами освіти реальних проектів, що вимагають застосування різних знань та навичок, включаючи гнучкі.
3. Колаборативне навчання, що передбачає організацію навчання у малих групах, де здобувачі освіти працюють разом над виконанням завдань, обмінюються ідеями та підтримують один одного.
4. Проблемно-орієнтоване навчання, що представляє собою представлення навчального матеріалу через реальні проблеми, які студенти повинні

самостійно або в групах розв'язувати, використовуючи свої знання та розвиваючи гнучкі навички [7].

У контексті професійно-технічної освіти успішно застосовуються моделі, які поєднують теоретичне навчання з практичною діяльністю, максимально наближеною до реальних умов праці [1]. Наприклад, дуальна система навчання, де частина часу присвячується навчанню в закладі освіти, а частина – практичній роботі на підприємстві, сприяє розвитку не лише професійних, але й важливих гнучких навичок, таких як комунікація з колегами та керівництвом, робота в команді, відповідальність та адаптивність.

Щодо адаптації цих моделей піл час вивчення економічних дисциплін, важливо враховувати специфіку предметів [4]. Економічні дисципліни часто включають абстрактні поняття. Тому застосування, наприклад, проектного навчання має бути ретельно сплановане таким чином, щоб проекти були пов'язані з економічними принципами та сприяли розвитку конкретних гнучких навичок. Наприклад, студенти можуть розробляти бізнес-плани, аналізувати ринкові ситуації або проводити дослідження споживчого попиту.

Аналіз досвіду професійно-технічних закладів освіти, які ефективно інтегрували розвиток гнучких навичок у свої навчальні програми, може надати цінні ідеї та практичні рішення для розробки власної моделі. Ефективність будь-якої моделі значною мірою залежить від рівня підготовки викладачів та їхньої готовності до впровадження нових педагогічних підходів [16]. Тому професійний розвиток педагогів є важливим елементом успішної інтеграції розвитку гнучких навичок у навчальний процес.

Слід відзначити, що інтеграція гнучких навичок в економічні дисципліни повинна бути не додатковим елементом, а органічною частиною освітнього процесу [3]. Це вимагає переосмислення педагогічних підходів та дизайну навчальних програм.

Одним із перших кроків є визначення того, які саме гнучкі навички необхідно розвивати в рамках кожної конкретної економічної дисципліни та як вони співвідносяться з очікуваними результатами навчання [15]. Наприклад, при вивченні теми «Основи маркетингу» можна акцентувати на розвитку комунікативних навичок (підготовка рекламних текстів, презентація маркетингових стратегій), креативності (розробка нових продуктів або послуг) та вміння працювати в команді (розробка групових проектів).

Існуючі навчальні активності, такі як лекції, семінари та практичні заняття, можуть бути модифіковані для включення можливостей розвитку гнучких навичок. Наприклад, замість традиційної лекції можна провести інтерактивну дискусію або мозковий штурм з актуальної економічної проблеми. Під час семінарських занять можна використовувати кейс-стаді для розвитку критичного мислення та навичок розв'язання проблем.

Крім того, до освітнього процесу слід включати спеціально розроблені навчальні активності, спрямовані на формування конкретних гнучких навичок. До таких активностей можуть належати:

Кейс-стаді та сценарії розв'язання проблем. Такі активності сприяють розвитку критичного мислення та навичок прийняття рішень. Студенти аналізують реальні економічні ситуації, виявляють проблеми, пропонують варіанти їх розв'язання та обґрунтовують свій вибір.

Групові проекти та презентації розвивають навички командної роботи, комунікації та презентації. Студенти об'єднуються в групи для виконання спільного завдання, розподіляють ролі, обмінюються інформацією та представляють результати своєї роботи.

Дебати та дискусії стимулюють критичне мислення, комунікацію та навички аргументації. Студенти висловлюють свою точку зору з актуальних економічних питань, обґрунтовують її та вступають у дискусію з опонентами.

Рольові ігри та симуляції дозволяють розвивати навички ведення переговорів, комунікації та розв'язання проблем у реалістичних економічних контекстах. Студенти можуть відігравати ролі різних учасників ринку (наприклад, покупця та продавця, роботодавця та працівника) та практикувати свої навички взаємодії.

Важливо також підкреслити необхідність встановлення зв'язку між економічними концепціями та їхнім застосуванням у реальному світі. Це робить навчання більш цікавим та релевантним для студентів професійно-технічної освіти, підвищуючи їхню мотивацію та сприяючи кращому засвоєнню як теоретичних знань, так і гнучких навичок.

Подальші пошуки були спрямовані на виокремлення методів та інструментів залучення, які викладачі можуть використовувати для інтеграції розвитку гнучких навичок у освітній процес, зокрема під час вивчення економічних дисциплін. Розглянемо їх.

Активні методи навчання сприяють активній участі здобувачів освіти в освітньому процесі та розвитку їхніх гнучких навичок [2]. До таких методів належать метод «Подумай-Об'єднайся-Поділись», мозковий штурм, дискусія «Акваріум», метод «Джигсоу».

Запрошення гостьових спікерів з галузі економіки може надати здобувачам освіти цінну інформацію про важливість гнучких навичок у реальній професійній діяльності. Професіонали можуть поділитися своїм досвідом, розповісти про виклики, з якими вони стикаються, та про те, як гнучкі навички допомагають їм досягати успіху.

Надання зворотного зв'язку здобувачам освіти щодо розвитку їхніх гнучких навичок та заохочення їх до саморефлексії є важливим елементом освітнього процесу. Викладачі можуть надавати індивідуальні коментарі щодо участі студентів у групових проєктах, їхніх презентаційних навичок або здатності розв'язувати проблеми. Здобувачів освіти можна заохочувати вести щоденники саморефлексії, в яких вони аналізують свій прогрес у розвитку гнучких навичок.

Ефективність методів інтеграції залежить не лише від обраної техніки, але й від способу її впровадження та педагогічної майстерності викладача [18]. Наприклад, використання онлайн-інструменту для спільної роботи не гарантує ефективної командної роботи, якщо викладач не надасть чітких інструкцій, не розподілить ролі та не контролюватиме процес взаємодії студентів. Тому підготовка викладачів та їхній постійний професійний розвиток є ключовими для успішного впровадження цих методів.

Наступним елементом моделі має стати оцінювання розвитку гнучких навичок. Традиційні методи оцінювання, такі як письмові іспити, часто не дозволяють повною мірою оцінити рівень розвитку комунікативних, міжособистісних чи когнітивних навичок. Тому необхідно використовувати різноманітні методи оцінювання, які дозволяють студентам демонструвати свої вміння в практичних контекстах.

Формувальне оцінювання може надавати постійний зворотний зв'язок щодо розвитку гнучких навичок студентів [10]. До таких методів належать спостереження за роботою в групах та участю в дискусіях, взаємооцінювання, самооцінювання та щоденники рефлексії, портфоліо. З метою оцінки загального рівня розвитку гнучких навичок може використовуватися підсумкове оцінювання. До таких методів належать презентації проєктів та звіти, аналіз кейс-стаді, симуляції та рольові ігри, рубрики та чек-листи.

Важливо інтегрувати оцінювання гнучких навичок з оцінюванням засвоєння економічного змісту. Завдання та критерії оцінювання повинні бути розроблені таким чином, щоб здобувачі освіти могли продемонструвати як свої знання з економіки, так і рівень розвитку відповідних гнучких навичок.

Оцінювання гнучких навичок повинно виходити за межі традиційних письмових іспитів та включати різноманітні методи, які дозволяють студентам демонструвати свої здібності в практичних та прикладних контекстах [20]. Екзамен з економічної теорії не покаже здатності студента ефективно працювати в команді чи чітко висловлювати свої думки. Методи оцінювання повинні відповідати конкретним гнучким навичкам, що розвиваються, та надавати можливості для їхньої демонстрації в дії. Це вимагає розробки нових інструментів та критеріїв оцінювання, які є валідними, надійними та справедливими для оцінки розвитку гнучких навичок.

Онлайн-платформи для спільної роботи дозволяють здобувачам освіти працювати над груповими проєктами, обмінюватися думками та надавати взаємний зворотний зв'язок незалежно від їхнього місцезнаходження. Такі інструменти, як Google Workspace, Microsoft Teams, Trello або Slack, можуть бути використані для організації спільної роботи над бізнес-планами, аналітичними звітами або презентаціями.

Інтерактивні симуляції та ігри створюють захопливі та реалістичні сценарії, в яких здобувачі освіти можуть застосовувати як економічні знання, так і гнучкі навички. Наприклад, існують бізнес-симуляції, в яких студенти керують віртуальними компаніями, приймають рішення щодо виробництва, маркетингу, фінансів та взаємодіють з іншими учасниками ринку. Це сприяє розвитку навичок прийняття рішень, розв'язання проблем, комунікації та командної роботи.

Хоча застосування віртуальної (VR) та доповненої (AR) реальності в економічній освіті ще не є поширеним явищем, вони мають значний потенціал для створення імерсивних навчальних середовищ, які можуть покращити комунікацію, навички розв'язання проблем та прийняття рішень в економічних контекстах [14]. Наприклад, VR може бути використана для створення віртуальних екскурсій на підприємства або для проведення віртуальних переговорів.

Використання елементів гейміфікації (наприклад, нарахування балів, видача бейджів, створення таблиць лідерів) може підвищити мотивацію здобувачів освіти та залучити їх до активностей, що сприяють розвитку гнучких навичок [22]. Наприклад, можна нараховувати бали за активну участь у дискусіях, успішне виконання групових проєктів або креативне розв'язання проблем.

Пропоновані теоретичні та методичні засади розвитку гнучких навичок можна адаптувати до конкретного контексту та ресурсів різних закладів професійно-технічної освіти.

Висновки

Гнучкі навички є критично важливими для успіху кваліфікованих робітників в умовах сучасної економіки, що швидко змінюється. Одними із пріоритетних гнучких навичок для здобувачів освіти закладів професійно-технічної освіти вважаємо комунікацію, роботу в команді, розв'язання проблем, критичне мислення, адаптивність та управління часом.

Існуючі педагогічні моделі розвитку гнучких навичок у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, такі як проєктне, колаборативне та проблемно-орієнтоване навчання, можуть бути ефективно адаптовані для розвитку гнучких навичок у контексті економічних дисциплін.

Інтеграція гнучких навичок повинна бути органічною частиною освітнього процесу та вимагає переосмислення педагогічних підходів та дизайну навчальних програм. Для ефективної інтеграції розвитку гнучких навичок необхідно використовувати різноманітні методи та інструменти, включаючи активні методи навчання та сучасні освітні технології.

Оцінювання розвитку гнучких навичок потребує використання комплексного підходу, що поєднує формувальні та підсумкові методи оцінювання в практичних контекстах.

Досліджуючи сучасні освітні технології та інтерактивні методи навчання, виявлено, що вони відкривають значні можливості для підвищення ефективності розвитку гнучких навичок майбутніх кваліфікованих робітників.

Розвиток гнучких навичок є важливим чинником успіху майбутніх кваліфікованих робітників в економіці. Запропоновані теоретичні та методичні засади розвитку гнучких навичок можуть стати ефективним інструментом для викладачів професійно-технічних закладів освіти у їхньому прагненні підготувати конкурентоздатних та успішних випускників. Перспективами подальших пошуків вважаємо обґрунтування теоретичних та методичних аспектів, а також створення на цій основі педагогічної моделі розвитку гнучких навичок у закладах професійної (професійно-технічної) освіти у процесі вивчення економічних дисциплін.

Список використаних джерел

1. Глазунова О. Г., Волошина Т. В., Корольчук В. І. Розвиток «Soft skills» у майбутніх фахівців з інформаційних технологій: методи, засоби, індикатори оцінювання. Електронне наукове фахове видання «ВІДКРИТЕ ОСВІТНЄ Е-СЕРЕДОВИЩЕ СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ». 2019, Спецвип. С. 93-106. <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2019s8>
2. Коваль К. О. Розвиток «Soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2015. № 2. С. 162-167. URL: <https://visnyk.vntu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/827> (дата звернення: 06.04.2025).
3. Коляда Н., Кравченко О. Практичний досвід формування «Soft skills» в умовах закладу вищої освіти. Актуальні питання гуманітарних наук. 2020. № 3(27). С. 137-145. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2020_27%283%29_28 (дата звернення: 08.04.2025).
4. Наход С. А. Значущість «Soft skills» для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2018. № 63. С. 131-135. URL: <https://www.chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/63-2018/32.pdf> (дата звернення: 06.04.2025).
5. Піддячий В. Розвиток гнучких навичок фахівців в умовах змін ринку праці. Молодь і ринок № 7–8 (205–206), 2022. С. 77-83.
6. Розвиток гнучких умінь (soft skills) у процесі освітньої діяльності : теорія і практика : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернетконференції (м. Глухів, 20 лютого 2025 року) / за науковою редакцією д-ра пед. наук, професора Бірюк Людмили Яківни. Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2025. 288 с.

7. Сергеева Л. Інноваційні методики формування м'яких навичок майбутніх кваліфікованих фахівців. Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії : зб. матеріалів VI Всеукр. відкр. наук.-практ. онлайн-форуму, Київ, 12 лист. 2024 / за заг. ред. І. М. Савченко, В. В. Ємець. — Київ. С. 261-263.
8. Скворчевський О. Є. Оптимізаційні методи і моделі в економіці і менеджменті : текст лекцій. Харків : НТУ «ХПІ», 2014. 76 с. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/7765> (дата звернення: 06.04.2025).
9. Ткачук Ю. Чинники впливу на розвиток навичок soft skills у майбутніх соціальних працівників. Scientific bulletin of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky. Issue 4 (145). Odesa, 2023. С. 44-52.
10. Чаусов І. А., Брюховецька О. В. Визначення і зміст поняття «soft-skills» майбутніх фахівців. Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки; Управління та адміністрування. 2024. Вип. 28(57). С. 136-153. [https://doi.org/10.58442/2522-9931-2024-28\(57\)-136-153](https://doi.org/10.58442/2522-9931-2024-28(57)-136-153)
11. Що таке hard skills і soft skills: як нас оцінює роботодавець. URL: <https://eduhub.in.ua/news/shcho-take-hard-skills-i-soft-skills-yak-nas-ocinyuye-robotodavec> (дата звернення: 04.04.2025).
12. Які soft skills розвивати у 2024 році, щоб мати попит у роботодавців. URL: <https://happymonday.ua/yaki-soft-skills-rozvyvaty-u-2024-rotsi> (дата звернення: 04.04.2025).
13. Chowdary D. V. The importance of training engineering students in soft-skills. Abhinav: International Monthly Refereed Journal of Research in Management & Technology. 2014. Vol. 3(1). URL: <https://is.gd/ox8mrU> (дата звернення: 07.04.2025).
14. Critz C. M., Knight, D. Using the Flipped Classroom in Graduate Nursing Education. Nurse Educator, September/October 2013, № 38, 5, P. 210-213.
15. Deepa S., Seth M. Do Soft Skills Matter? - Implications for Educators Based on Recruiters' Perspective. IUP Journal of Soft Skills. 2013. Vol. 7, No. 1, pp. 7-20. URL: <http://connection.ebscohost.com/c/articles/87710984/dosoftskillsmatterimplications-educators-based-recruiters-perspective> (дата звернення: 06.04.2025).
16. Future of jobs 2023: These are the most in-demand skills now - and beyond. URL: <https://www.weforum.org/stories/2023/05/future-of-jobs-2023-skills/> (дата звернення: 08.04.2025).
17. Hard skills: що це таке, приклади навичок для різних професій та різниця із soft skills. URL: <https://firtka.if.ua/blog/view/hard-skills-shcho-tse-take-prikladi-navichok-dlia-riznikh-profesii-ta-riznitsia-iz-soft-skills> (дата звернення: 05.04.2025).
18. Jain S., Anjuman A. Facilitating the Acquisition of Soft Skills through Training. IUP Journal of Soft Skills. 2013. Vol. 7, No. 2, pp. 32-39. URL: <http://www.iupindia.in/> (дата звернення: 09.04.2025).
19. Pereira O., Raposo M. J. Soft skills in knowledge-based economics. Marketing and Management of Innovations. 2019. Issue 1. P. 182-195. <http://doi.org/10.21272/mmi.2019.1-15>
20. Skills for Your Future URL: <https://www.weforum.org/focus/skills-for-your-future/> (дата звернення: 06.04.2025).

21. Soft skills – навички XXI століття. Що найбільш за все цінують роботодавці: збірник тез Всеукраїнського науково-практичного вебінару за підсумками дослідно-експериментальної роботи з теми «Формування м'яких навичок (soft skills) майбутніх кваліфікованих робітників в освітньому середовищі закладу професійної (професійно-технічної) освіти» 07.11.2024 р. / за наук. ред. професора Л. М. Сергєєвої. Чернівці, Видавничий дім «Букрек», 2024. 50 с.
22. What are Vocational «Soft Skills» and why do we need them? URL: <https://growinghealthyseasons.com/what-are-vocational-soft-skills-and-why-do-we-need-them/> (дата звернення: 04.04.2025).